

Xinyi Jiang – en experimentell etnograf från Shanghai

LYNN ÅKESSON är professor i etnologi vid Lunds universitet och sedan tre år tillbaka dekan för humaniora och teologi. Hon arbetar inom ramen för forskningsprogrammet "Towards a Sustainable Waste Management" och är projektledare för delprojektet "Sorting Things Out. Considering cultural categories of waste". Forskningsprogrammet finansieras av Naturvårdsverket.

Xinyi Jiang

Xinyi Jiang antogs 2008 till "Master in Applied Cultural Analysis" (MACA). Programmet ges gemensamt i etnologiämnena vid Köpenhamns- och Lunds universitet. Xinyi intresserade sig tidigt för sopor som empiri för tillämpad kulturanalys. Hon arbetade nära VA-syd, ett kommunalt bolag som hanterar vatten och avlopp i Malmö. I ett inledande arbete utvärderade Xinyi en informationskampanj från VA-syd riktad mot boende i stadsdelen Västra Hamnen i Malmö. Utsorteringen av matavfall hade inte fungerat optimalt vare sig kvalitativt eller kvantitativt. Detta trots stora satsningar på miljö och avfallshantering i bostadsområdet som byggdes 2001 – ett prestigeprojekt för bostadsmässan Bo01.

MATAVFALL I VARDAGSLIVET

Xinyi fortsatte med sopor och matavfall i sitt arbete med masteruppsatsen (2010). Jag hade då förmånen att tillsammans med Charlotte Hagström vara handledare. Xinyi är inte den första etnolog som intresserat sig för sopor. I Sverige var Billy Ehn tidigt soporna på spåret, Kerstin Smeds likaså. Själv har jag sedan ett par års tid haft sopor och avfall som mitt huvudspår i forskningen. Men Xinyi hade en fenomenal förmåga att hitta nya infallsvinklar. Framför allt visade hon stor uppfinningsrikedom när det gällde att kombinera och hitta på nya tekniker. Intervjuer kombineras med direktobservationer, deltagande observationer, videoinspelningar, fotodokumentation och web-enkäter. Ytterligare en teknik, den egna uppfinningen "Food Waste Game" ingick i arsenalen av verktyg för att avlocka vardagslivet infor-

mation om vad matavfall kan vara. Mer om den senare.

Fältarbetet förlades till en internationell studentkorridor i Lund, bostadsområdet Bo01 i Västra Hamnen i Malmö, samt ett café i Lund. Informationen från dessa miljöer genomkorsas av frågeställningar som handlade om värde, makt, lukt, orenhet, ordning, struktur, definitioner, social och kulturell kontext, tanke och handling.

I diskussionen om värde finner vi en svensk lärare som äter ett oskalat äpple, bara det på gränsen till vämjeligt för en kinesisk student. Värre blir det när läraren dessutom äter upp både kärnor och kärnhus.

Matavfall är resultatet av värdekonsumtion, det uppstår när matens inre värde har konsumerats resonerar Xinyi. Om allt går att äta uppstår följaktligen inget matavfall. Mat transformeras till avfall i kulturellt föreskrivna processer och föreställningar om vad som är ätligt och oätligt. Skal är ett sådant kulturellt signifikant tema. Potatisskal, äppleskal, apelsinskal är oätliga i vissa delar av världen, ätliga i andra. Men även det som vanligtvis betraktas som avfall kan transformeras och ätas. Exempelvis kan apelsinskal som normalt kastas bli ätliga i frukostmarmeladen eller vara aktiva ingredienser i asiatisk folkmedicin.

Maktresonemanget bygger på att både människor och avfall har makt. Människor genom att definiera, konsumera, ordna, systematisera och klassificera vad som är avfall. Avfallens makt består i dess avslöjande potential vad gäller livsstil och kulturell identitet. En annan aspekt på avfallens potential är dess strukturerande effekter för etnicitet, identitet, familj och dagliga rutiner. Genom kulturspecifika regler för oätlighet och avfallsklassifika-

tion reproduceras kultur, sociala relationer och samhälle.

MATAV FALLSEXPERIMENTET

För att undersöka om det fanns någon skillnad mellan definition och praktik i hanteringen av matavfall konstruerade Xinyi ett "Food Waste Game". Experimentet försiggick i två studentgrupper på den internationella studentkorridor där Xinyi själv bodde. Deltagarna hade olika nationaliteter, en av dem var svensk.

Experimentet var upplagt i tre faser: definition, igenkännande och sortering. Först fick deltagarna skriva ned vad de ansåg vara matavfall. Svaren kom snabbt och utgick från kulturellt grundade klassifikationer och definitioner som deltagarna redan bar med sig. Matrester, för gammal mat, skal, sådant som går att kompostera, mat som blir över, biprodukter, sådant som ska slängas – var svaren.

Nästa steg utgick från VA-syds information om matavfall. Kände deltagarna igen exemplen, var de överens med företaget om att detta var matavfall? Till skillnad från deltagarnas egna definitioner fanns nu även produkter som inte hade med mat eller presumtvt ätbara ting att göra – servetter, hushållspapper, kaffefilter. Deltagarna godtog VA-syds definitioner av matavfall. Oavsett kulturell bakgrund accepterade de pappersprodukterna som oundvikliga inslag i matavfallet. Definitionen av matavfall vidgades.

Den tredje delen i experimentet gällde sortering i praktiken. Korridorkökets avfallskärl ställdes fram och deltagarna uppmanades att sortera ut matavfall. Äggskal, matrester, kaffefilter etc sorterades ut men även andra slags material. Plastasken som innehållit vindruvor, pizzakartongen,

äggkartongen – man enades om att detta var matavfall eftersom det *inhållit* mat. Även en oidentifierad plastpåse fick status av matavfall: eftersom den fanns i köket borde den haft med mat att göra. Trots att deltagarna visste att kartong och plast är annat slags material sorterades det alltså som matavfall på grund av sin kontakt med mat. Definitionen av vad som är matavfall utökades alltså ytterligare.

Genom denna egenhändigt uppfunna metod kunde Xinyi belägga hur definitionen av matavfall vidgades och kom att inkludera allt fler kategorier. Att plastförpackningar felsorteras som matavfall behöver alltså inte betyda brist på kunskap. Det kan istället bero på associationer som på sitt sätt är rimliga.

LÄRDOMAR

Xinyi Jiangs etnografiska förmåga, iakttagelseförmåga och lust att utforska vardagens mysterier genererade helt ny kunskap. Vinflaskorna och plastförpackningarna som skadat det avancerade vakuum-systemet för matavfall i Västra Hamnen i Malmö kunde tolkas på annat sätt än som slarv och ointresse. Experimentet i Lund visade att det lika gärna kunde bero på att definitionerna för vad som är avfall är töjbara och flexibla. Definitioner på förhand och information ger en teoretisk förståelse. När de sekundsnabba besluten fattas i sorteringsögonblicket kan en annan rationalitet bli avgörande.

Även klassiska kunskapsfält om smuts, orenhet och oordning fick nya innebörder med Xinyis etnografi. Smuts och saliv är särskilt intressanta när det gäller mat. Att äta mat som någon annan ätit av är ett tabuerat område. Som sätts ur spel mellan

kärlekspar, nära vänner eller (vissa) familjemedlemmar. Hur detta fungerar i praktiken observerades i cafémiljön. Diskussionerna i korridoröskåpet visade hur man kunde resonera om mat som hamnat på golvet. Den blir smutsig och oätlig – såvida inte ”fem sekunders regeln” tillämpas. ”Det som genast tas upp har aldrig fallit” lyder ett ryskt talesätt, en variant på temat om att den mat som snabbt tas upp är OK att använda. Här finns stor kulturell variation där snusk-stämpeln ligger nära till hands för en främmande kökspraxis, inklusive den svenska.

God etnografi är ett signum för god etnologisk forskning. Masterprogrammet MACA:s inriktning på tillämpning understryker detta. I Xinyis fall kombinerades kravet på tillämpning med en exceptionell talang för experiment och upptäckarglädje. Man skulle kunna tro att det mesta är känt i ett empiriskt fält där man själv varit verksam i flera år. Exemplet från Xinyis masterarbete visar att så inte är fallet. Det finns alltid något nytt att upptäcka.

REFERENSER

Jiang, Xinyi, 2010. Food waste in Everyday Life. Master thesis. Department of Cultural Science, Lund University.

SUMMARY

Xinyi Jiang – an Experimental Ethnographer

In a master thesis on food waste the importance of culturally defined behaviour is addressed. By constructing a “Food Waste Game”, experimental ethnographer Xinyi Jiang show how definitions of what can be considered as food waste change. The Food Waste Game give evidence to sorting by association, meaning that packaging of different materials is considered to be food waste.